

แบบประเมินบทความวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ครั้งที่ 3” ประจำปี 2562

วันศุกร์ที่ 31 พฤษภาคม 2562

ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร

1. ชื่อบทความ : ...
รูปแบบเอกสารที่บทความ & เนื้อหาสาระ : เนื้อหาที่ทันสมัย & ทันต่อเหตุการณ์
& เนื้อหาสาระ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. หัวข้อการประเมินบทความ

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	ผ่าน/แก้ไข	ไม่ผ่าน	
1. บทคัดย่อภาษาไทย	/		
2. Abstract	/		
3. บทนำ	/		
4. วัตถุประสงค์การวิจัย	/		
5. สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)	X		
6. วิธีดำเนินการวิจัย	/		
7. ผลการวิจัย	/		
8. สรุปผลการวิจัย	/		
9. อภิปรายผล	/		
10. ข้อเสนอแนะ	/		
11. เอกสารอ้างอิง	/		
12. องค์ความรู้ใหม่และคุณค่าทางวิชาการ	/		
13. ความถูกต้องตามรูปแบบ (Template)	/		

ผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

- ☒ 1) บทความผ่านเกณฑ์โดยไม่ต้องแก้ไข (ให้ผ่านไปเลย)
- ☐ 2) บทความผ่านเกณฑ์ และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
- ☐ 3) บทความไม่ผ่านเกณฑ์

รูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใส : กรณีศึกษาหน่วยงานที่ให้ความ ช่วยเหลือแม่วัยใส ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใส กรณีศึกษาหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแม่วัยใส ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับบริหาร คือ ผู้อำนวยการ 2 คน และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ นักจิตวิทยาคลินิก 1 คน นักสังคมสงเคราะห์ 3 คน นักโภชนาการ 1 คน โดยการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ในรูปแบบ Instrument Case ซึ่งการเก็บข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการเทคนิคสามเส้า (Triangulation)

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใส เป็นลักษณะโครงสร้างการดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม วิธีการ และผู้รับผิดชอบ โดยผ่านการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประกอบด้วยกิจกรรมที่ต่างๆที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือ พื้นฟูเยียวยา ครอบคลุมแม่วัยใสให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขพร้อมทั้งครอบครัวให้การสนับสนุน ยอมรับแม่วัยใสและบุตรที่เกิดจากแม่วัยใส จากการเก็บข้อมูลสามารถอธิบายรูปแบบและการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสได้ 1 รูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก รับ ขั้นตอนดูแลช่วยเหลือ ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ขั้นตอนคืนสู่ครอบครัว และขั้นตอนประคับประคอง ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เป็นการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อม โดยรูปแบบแรก รับให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลรายบุคคล และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญา ซึ่งเป็นกระบวนการการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสเบื้องต้น รูปแบบดูแลช่วยเหลือ ให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสในการดูแลสุขภาพกาย และดูแลสุขภาพจิต ที่หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสดำเนินการควบคู่กัน รูปแบบเตรียมความพร้อม เป็นรูปแบบที่หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้และเสริมสร้างทักษะ ความมั่นคง และวางแผนครอบครัวให้กับแม่วัยใส ในส่วนของรูปแบบคืนสู่ครอบครัว เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการเยี่ยมบ้านและโทรติดตาม และในส่วนของรูปแบบประคับประคอง เป็นการช่วยเหลือแม่วัยใสภายหลังจากผ่านกระบวนการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสทั้งหมดแล้ว ทำให้แม่วัยใสและบุตรสามารถกลับไปอาศัยอยู่กับครอบครัวได้อย่างเดิม จากรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสสามารถนำมาพัฒนาเป็นคู่มือเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบและกลไก,การให้ความช่วยเหลือ,แม่วัยใส

ใจได้ส่งมา ๗

A MODEL AND PROCESS TO ASSIST PREGNANCY ADOLESCENTS: A CASE STUDY OF THE ORGANIZATION IN BANGKOK

ABSTRACT

The research aims to understand a model and process to assist pregnancy adolescents a case study of the organization in Bangkok. The key informants are primarily divided into two group 1) executive personnel group is director (2 informants) 2) staff group is clinical psychologist (1 informants) social workers (3 informants) and nutritionist (1 informants). The Instruments Case study approach is employed with in-depth interviews, participatory observation, unstructured observation and documentary study as the methods of data collection. Content Analysis is used for data analysis with Triangulation being the technique utilized to demonstrate data reliability

The research finds that a model and process to assist pregnancy adolescents is the structure of the operation that has the relationship between activity, method and responsible person Through the operation of the operational staff consisting of many activities organized with the purpose of helping rehabilitate pregnancy adolescents to be able to return to live happily in society and the family give support pregnancy adolescents and newborn. A model and process to assist pregnancy adolescents can be explained via one categorization: First step, Take care step, Prepare step, Return to family step and Support step all 5 step of this operation are to helping pregnancy adolescents who is not ready for pregnancy. First step is Important of individual data checking and guiding solutions that are the process of assisting preliminary pregnancy adolescents. Take care step is the important of helping pregnancy adolescents in physical health and mental health care that the organization manage simultaneously. Prepare step is the format that the organization to importance of promoting knowledge and reinforce skills, stability and family planning for pregnancy adolescents. Return to family step is model to importance of home visits and follow-up calls. Support step Is helping a pregnancy adolescents to after passing through the process of helping all pregnancy adolescents make the pregnancy adolescents and newborn able to return to live with the same family. A model and process to assist pregnancy adolescents can be developed into a manual to be used as a guideline for relevant organization.

Keywords: model and process, helping, pregnancy adolescents

บทนำ

ในประเทศไทยยังมีเด็กผู้หญิงที่ตั้งครรภ์จำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ การศึกษาและบริการอนามัยเจริญพันธุ์ที่เหมาะสม ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ในขณะที่วัยรุ่นและวัยรุ่นกลับไม่ได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับวัยอย่างเพียงพอเพื่อสามารถรับมือและป้องกันตนเองจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ อีกทั้งปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยด้านครอบครัว การศึกษา ตลอดจนบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีจำนวนวัยรุ่นตั้งครรภ์มากมาย ส่วนหนึ่งอาจเลือกตั้งครรภ์ต่อจนคลอดตกเป็น “แม่วัยใส” และอีกส่วนหนึ่งเลือกที่จะทำแท้งจากสถานการณ์ที่บังคับ จากการศึกษาพบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่ได้รับรู้ถึงสิทธิของตนเองในวัยนี้ และเมื่อตั้งครรภ์ก็ต้องเผชิญกับความเครียดและอาจเกิดภาวะซึมเศร้า หลายรายต้องปกปิดครอบครัว จึงมีความเสี่ยงสูงต่อการเจ็บป่วยระหว่างตั้งครรภ์และคลอด ดังนั้นประเทศไทยจึงสูญเสียทรัพยากรมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้(กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. 2556) ปัจจัยที่นำไปสู่การนำไปสู่การตั้งครรภ์นั้นมีความซับซ้อนเชื่อมโยงหลายมิติและมีความแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของวัยรุ่น เช่น อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนครอบครัว และชุมชน การมีเพศสัมพันธ์จากอิทธิพลของแอลกอฮอล์และสารเสพติด การเข้าถึงอนามัยเจริญพันธุ์ ค่านิยมเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไปก็ล้วนเป็นปัจจัยกระตุ้นหรือยั่วยุให้เด็กมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

การทำให้วัยรุ่นเข้าถึงบริการทางสังคมตามความต้องการเป็นบทบาทและความรับผิดชอบของโรงพยาบาลและผู้ให้บริการ ซึ่งบริการต่างๆที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำวิธีปฏิบัติตัว (counseling) ในกรณีที่ตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา การให้คำปรึกษาแนะนำทางเลือกที่เหมาะสม เนื่องจากอาจเกิดความกังวลไม่กล้าบอกความจริงกับพ่อแม่เพราะกลัวถูกตำหนิ บางคนต้องการบ้านพักชั่วคราวระหว่างตั้งครรภ์ ซึ่งบริการเหล่านี้จำเป็นต้องบุคลากรการให้คำปรึกษา (counselor) ที่ได้รับการฝึกฝนและมีความเชี่ยวชาญ บริการทางด้านสุขภาพ และบริการทางด้านสังคมสอดคล้องกับ องค์การยูนิเซฟ (2558) ได้วิเคราะห์อุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่เป็นมิตรต่อวัยรุ่น เช่น การรักษาความลับไม่ตีโพยในเรื่อง การจัดการและความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล บุคลากรขาดการได้รับการฝึกฝนหรือขาดความเชี่ยวชาญ และการตีตราทางสังคมต่อการทำแท้ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามพ่อแม่วัยรุ่นกล่าวว่าพวกเขาต้องการการสนับสนุนทาง การเงินและการฝึกอบรมในแหล่งบริการต่างๆวิธีเลี้ยงดูบุตรและวิธีเป็นพ่อคนแม่คน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow,1970) ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of need) ที่ได้อธิบายความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์แบ่งออกเป็น 5 ขั้น ซึ่งเห็นได้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นมีขั้นตอนตามลำดับโดยเริ่มจากความต้องการด้านปัจจัย 4 เพื่อความอยู่รอด ความปลอดภัยในชีวิต การยอมรับจากบุคคลอื่น การได้รับการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิตเรียงไปตามลำดับจนสูงสุด และ วันทนี วาลิกะสิน และคณะ (2536 อ้างอิงถึงใน ตรึงเนตร พรหมดวงเนตร, 2538) ที่ได้นำเสนอรูปแบบการจัดบริการสังคมควรมี 3 รูปแบบได้แก่ รูปแบบแรก การจัดบริการครบวงจรในลักษณะเดียวกับ “บ้านพักสายสัมพันธ์” ควรดำเนินงานในรูปองค์กรพัฒนาเอกชน มีทุนดำเนินการส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ มีนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพปฏิบัติงานประจำ และมีการจัดกิจกรรมที่ประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับการดูแลทารกและตนเอง การฝึกอาชีพ รวมทั้งกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งมารดาและทารก รูปแบบที่สอง การให้บริการที่พักชั่วคราว มีการดำเนินการในรูปแบบลักษณะที่คล้ายบ้านพักฉุกเฉิน ควรมีการให้บริการ 24 ชั่วโมง มีการประสานงานกับสายตรวจกรมตำรวจ และเจ้าหน้าที่ดำเนินงานมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรสังคม และรูปแบบที่สาม บริการที่เป็นหลักประกันได้ว่ามารดาที่ไม่พึงปรารถนาและ/หรือไม่ต้องการบุตร สามารถพึ่งพิงได้ในช่วงเวลาที่รับเลี้ยงบุตรต่อไป จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้ ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นตั้งครรภ์มีเกิดจากปัจจัยด้านครอบครัว การศึกษา บริบท

ทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้เกิดการตั้งครรถไม่พร้อมในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเมื่อเกิดการตั้งครรถไม่พร้อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จึงมีภาวะความเสี่ยงสูงในขณะที่ตั้งครรถ และเมื่อเกิดการตั้งครรถไม่พร้อมวัยรุ่นหลายรายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งการทำให้วัยรุ่นเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมตามความต้องการนั้นยังคงมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย เช่น การรักษาความลับไม่เปิดเผยการติดรทางสังคม เป็นต้น ซึ่งบริการสวัสดิการสังคมต่างๆที่แม่ไวไสดต้องการ เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำวิธีการดูแลตนเอง บ้านพักชั่วคราวระหว่างตั้งครรถ บริการทางการแพทย์ และบริการทางด้านสังคม

แม้การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มแม่ไวไส หรือ ผู้หญิงตั้งครรถไม่พร้อมแต่มีงานวิจัยจำนวนเล็กน้อยมุ่งศึกษาหน่วยงานที่ให้บริการสวัสดิการสังคมที่เป็นที่ต้องการของแม่ไวไส ทั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Governmental Organizations-NGOs) ที่ให้ความช่วยเหลือแม่ไวไสที่ครอบคลุมต่อความต้องการของแม่ไวไส เหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่ไวไส : กรณีศึกษาหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแม่ไวไส ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครที่มีบริการบ้านพักตลอด ผู้วิจัยคาดหวังว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวไสเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการให้ความช่วยเหลือแม่ไวไสและพัฒนาต่อยอดรูปแบบและบริการสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของแม่ไวไส

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบและกลไกของการบริการสวัสดิการสังคมให้ความช่วยเหลือแม่ไวไสของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวไส

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานให้บริการสวัสดิการสังคมช่วยเหลือแม่ไวไสมาอย่างยาวนาน เพื่อช่วยเหลือแม่ไวไสรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ทำงานกับทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม มุ่งเน้นบริการสวัสดิการสังคมในพื้นที่แบบเชิงลึกที่เป็นสถานสงเคราะห์แบบมีบ้านพักตลอดและหลังคลอด ผู้วิจัยจึงกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกพื้นที่ศึกษา (Inclusion Criteria) ดังนี้ เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีบ้านพักตลอดชั่วคราว สถานที่รับเลี้ยงบุตรที่มีพื้นที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และ มีการดำเนินงานบริการสวัสดิการสังคมให้ความช่วยเหลือแม่ไวไสอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีต จนถึง ปัจจุบัน พบว่าองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ให้บริการสวัสดิการสังคมช่วยเหลือแม่ไวไส ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครที่ตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษามี 2 แห่งด้วยกัน ได้แก่ องค์กร A และ องค์กร B

ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยแหล่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีความรู้หรือประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษา (Information-rich cases) ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับบริหาร คือ ผู้อำนวยการ 2 คน ที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวไส ผู้หญิงและเด็กไม่ต่ำกว่า 5 ปี มีความรู้ ความเข้าใจระดับบริหารรูปแบบบริการสังคมเพื่อช่วยเหลือแม่ไวไสหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการให้บริการสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของแม่ไวไสได้ และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 5 คน ที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวไส ผู้หญิงและเด็กไม่ต่ำกว่า 1 ปี มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานช่วยเหลือแม่ไวไสได้

เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลสำคัญที่สุดในงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ นักวิจัย ซึ่งต้องมีประสบการณ์และความสามารถในการเก็บข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview) และการสังเกต (Observation) เพื่อการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน นักวิจัยจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล ดังนี้ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิง

ลึก การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure-Interview) โครงสร้างแนวคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และกรอบสำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยทำการสังเกตรูปแบบและกลไกของบริการสวัสดิการสังคมเพื่อให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสทั้ง 2 กลุ่ม โดยการสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observer-as-Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เป็นหลัก

วิธีการเก็บข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1.การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยผู้วิจัยทำการศึกษาวเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยโส 2.การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูล 2 วิธีหลัก ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบและกลไกของบริการสวัสดิการสังคมให้ความช่วยเหลือแม่วัยโส และ การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกต โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล เช่น บรรยากาศในการทำงาน สิ่งของ เครื่องใช้และพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและกลไกการบริการสวัสดิการสังคมให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสโดยผู้ให้ข้อมูลจะต้องอนุญาตเท่านั้น

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากภาคสนามควรต้องได้รับการตรวจสอบที่แม่นยำ โดยผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกับการตรวจสอบการตีความของผู้วิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ กับความสอดคล้องทางความคิดของผู้ให้ข้อมูลนั้นสอดคล้องต้องกันหรือไม่ การศึกษาวเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยจะการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลประเด็น ดังนี้ 1.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 1 วิธี (Methodological Triangulation)ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 1.2 การสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (Member checking) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยสะท้อนข้อมูลที่ได้จากผู้ถูกสัมภาษณ์ เมื่อมีการสัมภาษณ์ไปไ้ระยะหนึ่งโดยการสรุปประเด็นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟังและให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบคำตอบว่าผู้วิจัยเข้าใจเนื้อหาที่ถูกต้องและสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสารหรือไม่ 2. มีการตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสของหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสจากทั้งองค์กร A และ องค์กร B ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสของหน่วยงานแม่วัยโสเป็นลักษณะโครงสร้างการดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม วิธีการ และผู้รับผิดชอบ โดยผ่านการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประกอบด้วยกิจกรรมที่ต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือ พื้นฟูเยียวยา ประคับประคองแม่วัยโสและบุตรจนสามารถกลับไปอาศัยอยู่กับครอบครัวเช่นเดิมและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขพร้อมทั้งได้รับการการยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัวช่วยเหลือเลี้ยงดูแลบุตรอย่างเหมาะสม หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสดำเนินงานรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสออกเป็น 1 รูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกรับ ขั้นตอนดูแลช่วยเหลือ ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ขั้นตอนคืนสู่ครอบครัว และขั้นตอนประคับประคอง ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง สรุปรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่วัยโสของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยโส

ขั้นตอน	กิจกรรม	วิธีการ	ผู้รับผิดชอบ
แรกรับ	ตรวจสอบข้อมูล รายบุคคล	ซักประวัติ	นักสังคมสงเคราะห์
		ประเมินสภาพจิต	นักจิตวิทยา
		ตรวจสอบสิทธิการรักษา	นักสังคมสงเคราะห์
	ชี้แนะแนวทางแก้ไข	ทำความเข้าใจปัญหา	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		แนะนำวิธีรับมือ	นักสังคมสงเคราะห์/CM
ดูแลช่วยเหลือ	ดูแลสุขภาพกาย	ฝากครรภ์	นักสังคมสงเคราะห์/ CM/โรงพยาบาล
		พาไปพบแพทย์	นักสังคมสงเคราะห์/ CM/โรงพยาบาล
		ติดตามอาการ	นักสังคมสงเคราะห์/ CM/โรงพยาบาล
	ดูแลสุขภาพจิต	รับฟังอย่างต่อเนื่อง	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		เยียวยาด้วยศิลปะบำบัด	นักศิลปะบำบัด/CM
		แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ ร่วมกัน	นักสังคมสงเคราะห์/ CM/วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ
เตรียมความพร้อม	สนับสนุนความรู้	ให้ความรู้ดูแลครรภ์	นักสังคมสงเคราะห์/ CM/วิทยากร
		ดูแลตนเอง	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		สนับสนุนการศึกษาต่อ	นักสังคมสงเคราะห์/CM
	เสริมสร้างทักษะ	เตรียมพร้อมเลี้ยงลูก	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		ฝึกอาชีพ	นักสังคมสงเคราะห์/CM
	สร้างความมั่นคง	เพิ่มรายได้	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		อุดหนุนทุนได้ต่อยอด	นักสังคมสงเคราะห์/CM
	วางแผนครอบครัว	สอนให้รู้การคุมกำเนิด	นักสังคมสงเคราะห์/CM
		สอนให้ยับยั้งชั่งใจ	นักสังคมสงเคราะห์/CM
คืนสู่ครอบครัว	เยี่ยมบ้าน		นักสังคมสงเคราะห์/CM
	โทรติดตาม		นักสังคมสงเคราะห์/CM
ประทับประครอง	ฝากเลี้ยง		นักสังคมสงเคราะห์/CM
	สนับสนุนของใช้		นักสังคมสงเคราะห์/CM
	ยกบุตร		นักสังคมสงเคราะห์/ CM/หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวส์มีการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทั้งในระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ นักกิจกรรมเฉพาะทางด้านต่างๆที่มีบทบาทรับผิดชอบกิจกรรมผ่านวิธีการที่สอดคล้องกับขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือแม่ไวส์ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยยังพบว่า หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่ไวส์ได้จัดตั้งตำแหน่ง ผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) หรือเรียกโดยย่อว่า CM เป็นผู้จัดการบริการสังคมให้กับแม่ไวส์เฉพาะรายกรณีที่ตนเองได้รับ

มอบหมาย รวมทั้งเป็นผู้ติดต่อประสานงานหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือแม่
วัยใสได้อย่างครบวงจรจนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยึดมั่นในสังคม นอกจากการทำงานกับแม่วัยใสแล้วหน่วยงาน
ให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสยังทำงานร่วมกับครอบครัวของแม่วัยใสอีกด้วยเพื่อให้ครอบครัวของแม่วัยใสเกิดการ
ยอมรับและเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างเช่น กิจกรรมการตรวจสอบข้อมูลรายบุคคล เป็นขั้นตอนที่
หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสได้กำหนดกิจกรรมนี้ขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องของแม่วัยใส
ได้แก่ การชักประวัติ ประเมินความเครียด และการตรวจสอบสิทธิ ซึ่งเป็นข้อมูลเหล่านี้หน่วยงานให้ความ
ช่วยเหลือแม่วัยใสจะใช้สำหรับประกอบการพิจารณาในขั้นตอนต่อไป เป็นต้น

“...กระบวนการแรกก็จะมีการชักประวัติ แบบฟอร์มก็จะอยู่ในคอมพิวเตอร์ระบบแล้วก็
มีการจัดพิมพ์ข้อมูลลงในระบบ ไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนตัว ประวัติสุขภาพ ประวัติปัญหาต่างๆ ที่เขา
ประสบ...” (ภูมิใจ)

ตัวอย่างขั้นตอนดูแลช่วยเหลือ กิจกรรมดูแลสุขภาพกายด้วยวิธีการฝากครรภ์

“...ตอนแรกเราก็จะดูแลเกี่ยวกับความต้องการทางด้านร่างกายก่อน ก็คือฝากครรภ์ แล้วก็
จะดูว่าเขามีความเสี่ยงอะไรไหม เขาเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ยัง...” (ใจดี)

ตัวอย่างขั้นตอนเตรียมความพร้อม กิจกรรมเสริมสร้างทักษะด้วยวิธีการเตรียมพร้อมเลี้ยงลูก

“...เราฝึกให้เขาเลี้ยงน้องเลี้ยงเพื่อให้เขาค้นเคยกับเด็กน้อย ถ้าเขาลอดมาจะได้ดูแลลูก
ตัวเองได้...” (ดีใจ)

ตัวอย่างขั้นตอนคืนสู่ครอบครัว กิจกรรมเยี่ยมบ้าน

“...จะมีการลงเยี่ยมบ้าน ในกรณีที่ต้องส่งเคสกลับสู่ครอบครัวเพื่อประเมินสภาพครอบครัว
และสังคมที่อยู่อาศัย การเลี้ยงดู การประกอบอาชีพว่าเหมาะสมและมีความพร้อมที่จะรับบุตรหลาน
ไปดูแลไหม...” (น้ำใจ)

ตัวอย่างขั้นตอนประทับใจประกอบ กิจกรรมสนับสนุนของใช้

“...มีน้องคนหนึ่งเราคุยกับครอบครัวได้ พ่อแม่ยอมรับเราก็ให้เขาไปอยู่กับครอบครัวแต่เรา
ก็ช่วยเหลือเขาพวกนม แอมเฟล อย่างน้อยเขาก็กลับไปอยู่กับครอบครัวเขา...” (พิมพ์ใจ)

สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปได้ว่ารูปแบบและกลไกการให้
ความช่วยเหลือแม่วัยใสของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสทั้งจากองค์กร A และ องค์กร B พบว่า
หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนไม่แสวงหาผลกำไรมีการให้ความช่วยเหลือแม่
วัยใสแบ่งออกเป็น 1 รูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกรับ ขั้นตอนดูแลช่วยเหลือ ขั้นตอน
เตรียมความพร้อม ขั้นตอนคืนสู่ครอบครัว และขั้นตอนประทับใจประกอบ ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของแม่
วัยใสที่มีการเปลี่ยนบทบาทจากวัยรุ่นสู่แม่วัยใสและมีความต้องการบริการต่างๆที่จำเป็นสำหรับแม่วัยใส เช่น
กิจกรรมดูแลสุขภาพกาย กิจกรรมดูแลสุขภาพจิต กิจกรรมสนับสนุนความรู้ กิจกรรมเสริมสร้างทักษะต่างๆที่
จำเป็น หากแม่วัยใสรายใดยังไม่พร้อมดูแลบุตรด้วยเหตุจำเป็นต่างๆ สามารถใช้บริการฝากเลี้ยงบุตรไว้ที่นอส
เซอร์ของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสได้ หรือ หากแม่วัยใสและครอบครัวมีความพร้อมที่จะเลี้ยงบุตร
ด้วยตนเองแต่ขาดแคลนของใช้ที่จำเป็น เช่น นมผง แอมเฟล ขวดนม เสื้อผ้า เป็นต้น แม่วัยใสและครอบครัว

สามารถขอรับการสนับสนุนของใช้จากหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสได้เช่นกัน นอกจากนี้มีบริการการยกบุตรที่เป็นบริการสังคมที่เป็นที่พึ่งพิงให้แม่่วยไสที่ไม่ต้องการบุตรสามารถรับเลี้ยงดูแลบุตรได้ต่อไปสามารถช่วยให้แม่่วยไส จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสที่เริ่มจากการจัดกิจกรรมผ่านวิธีการต่างๆ หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสตระหนักถึงสถานการณ์ความต้องการของแม่่วยไส จึงได้จัดรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสเพื่อการช่วยเหลือ พี่นฟู เยียวยา ในการดำเนินงานนั้นได้นำแม่่วยไสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยการสนับสนุนของผู้จัดการรายกรณี ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วสามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ตามแนวคิดของ ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ตามมุมมองทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวนิช, 2559) ที่ได้วิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่พื้นฐาน ระบบปฏิบัติ และระบบสังคมย่อยที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายการทำหน้าที่และการกระทำต่างๆขององค์ประกอบ ได้แก่ บุคคลและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อสังคมหรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแม่่วยไส พาร์สันส์ได้อธิบาย ระบบสังคม และ หน้าที่ คือ การดำเนินกิจกรรมโดยดำเนินการเป็นกลุ่มและจัดตั้งขึ้นเพื่อการตอบสนองความต้องการของสังคม เมื่อนำมาวิเคราะห์เห็นได้หน้าที่ คือ กลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบสังคม เมื่อระบบสังคมและหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลทำให้ส่วนอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกันแสดงให้เห็นว่ารูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไส เพื่อตอบสนองความต้องการของแม่่วยไสละครอบครัว ดังนั้นรูปแบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสในรูปแบบต่าง จึงเป็นการทำหน้าที่ของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสในฐานะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีการให้ความช่วยเหลือแม่่วยไส ผู้หญิง และเด็กที่เดือดร้อนในสังคม อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัย ความต้องการของแม่่วยไสเพื่อการแก้ไขปัญหาและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น (สุตาภรณ์ อรุณดี วุฒิสพร ญัฐจิโรจน์ พรรณทิพย์ กาหยี และวรุฒ พิงพิง, 2559) พบว่า แนวทางในการตอบสนองความต้องการเพื่อการเยียวยาแม่่วยไส ได้แก่ การเยียวยาจิตใจ การศึกษา การเลี้ยงดูบุตร และการส่งเสริมความเข้าใจในครอบครัว และเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น ภาครัฐควรแสดงบทบาทในการส่งเสริมบทบาทของสถาบันครอบครัวต่อเยาวชน พัฒนาหลักสูตรการสอนเรื่องเพศศึกษามีกระบวนการควบคุมสื่อที่ไม่เหมาะสมที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการปลูกฝังค่านิยมอันดีงามแก่เยาวชน

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ

1.1 จากสถานการณ์การเข้าถึงข้อมูลบริการสวัสดิการสังคมให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลบริการสังคมต่างๆของแม่่วยไสจะเป็นไปในทางที่ดีขึ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการปรับรูปแบบการให้บริการที่เป็นมิตรกับแม่่วยไสและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเพื่อให้แม่่วยไสและครอบครัวสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการสังคมต่างๆได้อย่างครบถ้วน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีแม่่วยไสจำนวนไม่น้อยที่ยังเข้าไม่ถึงข้อมูลและบริการสวัสดิการสังคม เนื่องจากการถูกตีตราจากสังคม และรู้สึกผิดที่ทำให้ครอบครัวอับอายจึงไม่กล้าเข้ารับบริการด้านสังคมที่สำคัญขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่่วยไสที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลบริการสวัสดิการสังคมต่างๆอย่างต่อเนื่อง หรืออาจผ่านตัวแทนหมู่บ้าน อสม หรือแกนนำชุมชน เพื่อให้แม่่วยไสและครอบครัวสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการต่างๆที่ควรได้รับ

1.2 จากการศึกษาพบว่าวัยรุ่นไทยยังมีพฤติกรรมการใช้สื่อในด้านที่ไม่เหมาะสมและขาดการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งสื่อต่างๆที่ปรากฏทั้งในโลกออนไลน์และสื่อที่เป็นวิทยุ โทรทัศน์ในรูปแบบโฆษณา ละคร หรือข่าวที่แสดงออกถึงความรุนแรง สิ่งยั่วยว สื่อเหล่านี้ปัจจุบันแล้วมีอิทธิพลกับวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถค้นคว้าและเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการให้

ความช่วยเหลือแม่วัยใสควรมีการให้ความรู้ ค้นหาวิธีการนำเสนอและควบคุมสื่อต่างให้มีการนำเสนอในเนื้อหาที่เหมาะสมกับสังคมไทย

1.3 จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันที่อาจทำให้เกิดปัญหาซับซ้อนทำให้หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสต้องกระบวนการ และการดำเนินงาน ทำให้ส่งผลต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่ต้องมีการปรับตัวละบูรณาการความรู้ให้สอดคล้องกับผู้รับบริการ ดังนั้น หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ บุคลากร ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

1.4 เนื่องจากการทำงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสที่มีปัญหาซับซ้อน และแตกต่างกันตามรายกรณี ซึ่งบางรายอาจเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม หรือ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดังนั้น การสร้างภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หน่วยงานสามารถให้บริการช่วยเหลือแม่วัยใสได้อย่างครบวงจรและง่ายต่อการดำเนินงานหากต้องการส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการทำงานกับสหวิชาชีพทำให้หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสสามารถหาทางออกให้กับปัญหา หรือ มีที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการทำการวิจัยเปรียบเทียบการทำงานให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแม่วัยใสของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางปฏิบัติเดียวกัน

2.2 ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาพัฒนาเป็นคู่มือเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (2556) แม่วัยใส ความท้าทายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย

ตริงเนตร พรรณดวงเนตร. (2538) บริการสังคมที่หญิงตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนาต้องการ. ปริญญาโท สส.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุตาภรณ์ อรุณดี วฤชสพร ญัฐจิโรจน์ พรรณทิพย์ กาหยิ และวรุณี พึ่งพัก. (2559) ความต้องการของแม่วัยเยาว์เพื่อการแก้ไขปัญหาล่วงหน้าและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น, ฉบับเดือนที่มกราคม - ธันวาคม 2559, 276-289

สุภางค์ จันทวนิช. (2559) วิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
องค์กรยูนิเซฟ. (2558) การวิเคราะห์สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในประเทศไทย รายงานสงเคราะห์ 2558. สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน, 2562, จาก เว็บไซต์:

https://www.unicef.org/thailand/sites/unicef.org.thailand/files/2018-08/160705_SAAP_in_Thailand_report_TH.pdf

Maslow, Abraham. 1970. *Motivation and personality*. New York: Harper and Row Publishers